

Tetyana Kononchuk, PhD, Associate Prof.,
Academy of Advocacy of Ukraine, Kyiv

FEATURES OF DOCUMENTARY IN THE WORKS OF I. NECHUY-LEVYTSKY

The article deals with the peculiarities of documentary studies in the works of the famous Ukrainian writer I. Nechuy-Levytskyi (25.11, 1838-02.04, 1918) on the example of such works as "The Sokilska Mountain", "The Ukrainian Year Fair" and "The Apocalyptic Painting in Kyiv". It was found out that the writer described real facts, events, circumstances, filled the texts with journalistic elements. It is concluded that attention to the actual fact, the real event, as well as the characteristic emotionality, imagery, author's presence is inherent in the texts of the writer.

Keywords: reality, fact, description, landscape, journalism, emotionality.

УДК 821.161.2-342 "18" Нечуй-Левицький

Михайло Конончук, канд. філол. наук, доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АВТОРСЬКА ПОЗИЦІЯ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО В КАЗЦІ "СКРИВДЖЕНІ Й НЕСКРИВДЖЕНІ"

Проаналізовано казку І. С. Нечуя-Левицького "Скривджені й нескривджені", історію її написання, друкування та ідейний зміст. Зроблено висновок, що в казці автор виявляє свою громадянську позицію.

Ключові слова: казка, алегорія, персонажі, ідейний зміст.

Ім'я Івана Семеновича Нечуя-Левицького для більшості читачів нерозривно пов'язане з такими творами, як "Микола Джеря", "Кайдашева сім'я", "Дві московки", "Рибалка Панас Круть", "Афонський пройдисвіт", оповіданнями про бабу Параску і бабу Палажку, "Князь Єремія Вишневецький" тощо.

Менше відомий І. Нечуй-Левицький як автор казок. Їх у спадщині письменника три: "Запорожці" (1873) – про поневолення українського народу польською шляхтою; "Два брати" (1887), де, як і у фольклорних казках, добро і правда перемагають зло; та романтична казка "Скривджені й нескривджені".

Цікаво, що письменник не наважився підписати цю казку, як інші свої твори, бо добре усвідомлював її гостре соціально-

політичне спрямування. 1892 р. казка з'явилася у львівській газеті "Діло" (ч. 4–6, 8–12) під псевдонімом О. Криницький.

Відомостей про те, як була сприйнята казка сучасниками автора, немає. Сам же письменник довгий час до казки не повертався. І лише у 1910 р., готуючи повне видання своїх творів, згадує про неї. На жаль, рукопис у нього не зберігся, не пам'ятав І. Нечуй-Левицький і року публікації казки.

У літературному заповіті, складеному 1910 р., І. Нечуй-Левицький вказав, що дуже давно в "Ділі" опубліковано твір "Скривджені й нескривджені" і що його необхідно внести до повного зібрання. Він намагався сам розшукати твір. У листах до знайомих просить допомогти йому в цій справі. Так, у листі від 17.11.1910 (за новим стилем) до Миколи Венгжина – викладача української мови та літератури в Рогатинській гімназії у Галичині й видавця – І. Нечуй-Левицький звертається з проханням переписати твір. «...Оповідання моє "Скривджені й нескривджені" (І. Криницького) було надруковане в фельєтонах газети "Діло" Іваном Белеєм років з 15 тому назад. Як є в Чернівцях "Діло", то зласкайтесь переписати і це оповідання... Пересилати по пошті небезпечно теперечки. Як будете їхати до Києва, то лучче привезти їх, бо мене бере острах, що на границі їм "скрутять голову", як кажуть на селі» [1, т. 10, 485].

М. Венгжин розшукав казку в березні 1912 р., переписав з газети і копію надіслав письменникові в Київ. Отримавши рукопис, І. Нечуй-Левицький зробив у ньому деякі доповнення, мовностилістичні виправлення. На першій сторінці зазначив: "В ІХ том". Але з невідомих причин у ІХ томі "Скривджені й нескривджені" опубліковані не були. Псевдонім лишився нерозкритий, а твір у новій редакції невідомий, і в жодному бібліографічному списку І. Нечуя-Левицького ця казка не значилась.

У 1928 р. київський музей українських діячів науки та мистецтв при АН УРСР організував з нагоди 80-річчя з дня народження та 10-річчя з дня смерті прозаїка, публіциста та перекладача І. Нечуя-Левицького виставку рукописів письменника, де експонувався і цей твір. Тоді він був описаний і внесений до каталогу виставки, який був представлений. Підготували його працівники музею під керівництвом свого директора, історика

мистецтва та архітектури, шевченкознавця, академіка ВУАН Олексія Новицького. Роблячи опис автографа, співробітники відділу рукописів Державної публічної бібліотеки розкрили псевдонім, визначили ім'я автора, де і коли твір було надруковано.

А згодом, через 28 років, дослідниця З. Кирилюк виявила в Центральній науковій бібліотеці АН УРСР список "Скривджених і нескривджених", зроблений з першодруку, і повідомила про знахідку у Віснику АН УРСР у № 9 за 1956 р.

1964 р. казка була перекладена російською мовою [2].

Чим же цікава для нас казка "Скривжені й нескривжені?"

Вона дозволяє глибше зрозуміти соціально-економічні погляди І. Нечуя-Левицького, дає можливість побачити своєрідні образи й мовностилістичні засоби, які використав письменник для втілення ідей про шлях до народного щастя.

А шляхів тих І. Нечуй-Левицький шукав усе життя. Аналізуючи його творчість, ми можемо з певністю сказати, що він жив з думою про народ, про його радісну долю.

Ще в повісті "Хмари", написаній 1890 р., письменник висловив свою мрію словами одного з персонажів: "...він неначе бачив душею свою Україну, свою дорогу країну майбутнього часу. Вона вся вставала перед ним, гарна, як рай, чудова, як дівчина першої пори своєї краси, вся засаджена садками, виноградом і лісами, вся облита ріками й каналами, з багатими городами й селами. Україна вставала перед ним з своїм гордим поетичним і добрим народом, багатим і просвіченим, з вольним народом. Без усякого ярма на шії, з своєю мовою в літературі, з своєю наукою й поезією" [1, т. 2, 149].

Як же досягнути такого ідеалу? Яким чином народ зможе звільнитися від ненависного панівного гніту?

У повісті "Микола Джеря" (1878) І. Нечуй-Левицький створив образ селянина-бунтаря, який, виступаючи проти пана, протестує проти поміщицько-кріпосницького та капіталістичного гноблення. Але його протест – це стихійні виступи. Шляху ж для соціального визволення всього народу письменник не бачить.

Для кінця ХІХ ст. характерне загострення класових відносин у Росії. По всій країні відбувалися соціально-економічні зрушення. Наближалось революційне передгроззя. Його відчував і І. Нечуй-Левицький. Не маючи змоги говорити про це відверто, письменник звернувся до казкового сюжету. Використавши

давньоіндійські веди та легенди (до речі, твір має підзаголовок "Легенда індуська"), за допомогою травестійних засобів, як і І. Котляревський в "Енеїді", І. Нечуй-Левицький у "Скривджених й нескривджених" показав український народ та власний "погляд на потребу перетворення суспільного ладу" [3, 112].

Співзвучний цей твір і з поемою Т. Шевченка "Неофіти", де на давньоримському матеріалі викривається сучасний поетові державний лад.

Свої думки, наміри й прагнення І. Нечуй-Левицький передає через образи основних героїв казки – Саїба і Паміри. Вустами Паміри він висловлює своє життєве кредо: "Я бажаю добра всім людям, але моє серце нахиляється до вбогих та безщасних" [1, т. 6, 113]. І можна з впевненістю стверджувати, що автор теж віддав би "своє серце і навіть своє живоття тільки за щастя вбогих людей", бо, як і Паміра, "бачив на свої очі народ, і мені здалось, що то навіть не люде... а ніби якісь животини..." [1, т. 6, 121].

Письменник показав суперечності й боротьбу між класами панівними ("нескривдженими") та експлуатованими ("скривдженими"). Повстанці здобули перемогу, а паші повтікали в "дикі ліси" та поховалися в скелях, в печерах". Там вони обросли шерстю й здичавіли, адже там "не було кому на їх робити". На землю пішов дощ, змиваючи з землі усе старе і ненависне. "Піднялася буря і роздмухала полум'я", світ оновився, бо "почистішало повітря", "перестав помір", "вродив хліб", "перестав голод".

Як бачимо, у "Скривджених й нескривджених", І. Нечуй-Левицький пішов далі в зображенні боротьби, аніж у "Миколі Джері": прагнучи допомогти трудовому народові здобути волю, він підводить героїв казки до народного повстання. Як зазначає академік О. Білецький, котрий дав ключ до правильного розуміння спадщини видатного письменника, "єдиний раз, нехай і в алегоричній формі, Нечуй-Левицький висловив свою заповітну мрію. І це його єдине висловлювання було ствердженням того, що соціальна революція – неминуча" [4, 362].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нечуй-Левицький І. Збір. творів : у 10 т. / І. Нечуй-Левицький. – К., 1965–1968.
2. Нечуй-Левицький І. С. Повести и рассказы / И. С. Нечуй-Левицкий. – М., 1964. – 574 с.

3. Тараненко М. П. І. С. Нечуй-Левицький: семінарій / М. П. Тараненко. – К., 1984. – 183 с.

4. Білецький О. Іван Семенович Левицький (Нечуй) / О. Білецький // Українська література XIX – початку XX століття : у 5 т. / О. Білецький. – К., 1965. – Т. 2. – С. 317–367.

REFERENCES

1. Nechui-Levytsky I. Sibrannia tvoriv : u 10 t. / I. Nechui-Levytsky. – Kyiv : Naukova dumka, 1965–1968.

2. Nechui-Levytsky I. S. Povesti i rasskazy / I. Nechui-Levytsky. – Moskva : Khudozhestvennaya literatura, 1964. – 574 s.

3. Taranenko M. P. I. S. Nechui-Levytsky: seminariy / M. P. Taranenko. – Kyiv : Vyshcha shkola, 1984. – 183 s.

4. Biletsky O. Ivan Semenovych Lyvytsky (Nechui) / O. Biletsky // Ukrayinska literatura XIX – pochatku XX stolittia : Zibrannia prats : u 5 t. / O. Biletsky. – Kyiv : Naukova dumka, 1965. – Т. 2. – S. 317–367.

Стаття надійшла до редакції 10.06.19.

Mykhaylo Kononchuk, PhD, Associate Prof.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

AUTHOR'S POSITION OF I. NECHUY-LEVYTSKY IN THE FAIRY TALE "THE OFFENDED AND THE NON-OFFENDED"

The article analyzes the fairy tale of I.S. Nechuy-Levytsky's "The Offended and The Non-offended", the history of its writing, printing and ideological content. It is deduced that in a fairy tale the author reveals his civic position.

Keywords: *fairy tale, allegory, characters, ideological content*

УДК 821.161.2-1.09

Наталія Науменко, д-р філол. наук, проф.,
Національний університет харчових технологій, Київ

ОРНИТОЛОГІЧНА КОНЦЕПТОСФЕРА В ЕТНОГРАФІЇ ТА ЛІТЕРАТУРІ (на матеріалі праці І. Нечуя-Левицького "Світогляд українського народу" та поетичних творів Василя Голобородька)

Проаналізовано поезії Василя Голобородька, опубліковані 1999 та 2013 р., як принципи актуалізації теоретичних положень Івана Нечуя-Левицького, викладених у праці "Світогляд українського народу". Актуальність цієї